

UDVARHELYI HIRADÓ.

KÖZMIVELŐDÉSI, KÖZGAZDASÁGI ÉS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI HETILAP.

Előfizetési díj

vidékre postán, vagy helyben házhoz hordva:

Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.
Egyes szám ára 10 kr.

Megjelenik minden szombaton este.

Hirdetménydíj:

Ötven □ centiméternyi területen megfűző hirdetmény ára első beigtatáskor 50 krajcár, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatásnál 20 percent árlengedés. Száz □ centiméter területre elfoglaló hirdetmény ára első beigtatáskor 1 frt, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatás alkalmával 20 percent árlengedés. Bélyegdíj minden beigtatáskor 30 kr.

Mellékletdíj: Százától 1 frt 4 kr. — A díjak előre fizetendők.

A szerkesztő lakása:

Botos-utca, ref. tanári lak, emelet

Kiadóhivatal:

Becsek Dániel könyvnyomdája.

A megújodás előestéjén.

Országunk megalakulása óta a vármegye különböző alakjaiban mindig előkelő intézmény volt, s fontosságát épen nem veszítette el a legutóbbi koronázás óta is.

Egyetemes társadalmi életünk nem egy fonalszálát tartja ma is kezében, ámbár azt is meg kell engednünk, hogy mai alakjában még nem tudott egészséges életutat törni magának, ami egyebek között kétségen kívül a kezdet nehézségeinek is tulajdonítandó.

Csak lapunk munkatervét tekintve is hatással működhetik a megye, mert a közmivelődés-, közgazdaság- és közegészségügy nem egy tekintetben fogadja örömmel a megye támogató kezét, sőt azt egyenesen megvárja, megköveteli. Hiszen ha ez így nem volna, mire valók lennének akkor megyénk kebelében eme szakok tisztviselői?

Ami volt, az elmúlt, s ami még a régihez tartozik, rövid időn el fog az is mulni. Akkor aztán nyugodjék békével! De a sirból új élet kél, s a haldokló megye koporsójából is ki fog lépni a megújodott megye.

Részünkről reménykedő tekintettel fordulunk feléje, mert közmivelődési, közgazdasági és közegészségügyi életünkben sok dolognak másként kell lenni. A megújodott életet pedig nagy mértékben épen a megyétől várjuk, főtve, hogy az egyesek és a szűkebb körök is teljesíteni fogják köteleességeiket.

E reménykedésben közöljük tájékozás végett újjászületendő megyénk viriliseinek névsorát. Adja Isten, hogy reményeinkben ne csalatkozzunk! Szakács Mózes.

Udvarhelymegye törvényhatósági bizottsága által az 1878. közgazg. évre végleg megállapított megyei legtöbb adós fizető bizottsági tagok

névjegyzéke.

Ugron János	Fiatfalva
Pálfi Dénes	Tarcsafalva
Jakabházi Zsigmond	A.-Siménfalva
Ugron Lázár	Szombatfalva
Daniel Gábor	Vargyas
Ugron József	Bögöz
Demeter Endre	Sz.-Udvarhely
Gyarmathy Ferenc	Sz.-Udvarhely
Br. Kemény Béla	Szt.-Erzsébet
Elekes Károly	Szederjes
Solymosi János	Sz.-Udvarhely
Gergely Ferenc	Sz.-Udvarhely
Gyárfás Domokos	Sz.-Keresztur
Jeddi Lajos	Rugonfalva
Br. Rauber Nándor	Olasztelek
Gr. Rhédey Lajos	Szt.-Demeter
Konc András	Sz.-Udvarhely
Konc Lajos	Szombatfalva
Reitter József	Parajd
Szabó József	Sz.-Udvarhely
Br. Gamerra Gusztáv	Sz.-Keresztur
Gyertyánfi János	Vargyas
Papp János	Sz.-Keresztur

Lengyel Péter
Szabó György
Dózsa Sándor
Bartha Sándor
Gerich Adolf id.
Kovács Domokos id.
Papp Ödön
Varga Zsigmond
Bartha Károly
Bedő István
Dr. Szabadi Ferenc
Kabdebó Antal
Csépy András
Kassay Ignác
Fröhlich Zsigmond
Rozman Farkas
Gyertyánfi Albert
Jakab Gyula
Br. Orbán Balázs
Sebesi Ákos
Mátyus József
Bodor Pál
Zakariás József
Steinburg Ottó
Tolvaly Zsigmond
Kis Ferenc
Pálfi Ferenc
Gr. Haller József
Derzsi János
Szentkirályi Ferenc
Török Sámuel
K. Horváth János
Lengyel József
Ugron Tamás

Sz.-Udvarhely
Sz.-Udvarhely
Bethfalva
Bardoc
Sz.-Udvarhely
Sz.-Udvarhely
Sz.-Keresztur
Fiatfalva
Bardoc
Hodgya
Sz.-Udvarhely
Sz.-Keresztur
Sz.-Udvarhely
Sz.-Udvarhely
Szt.-Demeter
Sz.-Udvarhely
H.-Szt.-Márton
Szombatfalva
Sz.-Udvarhely
F.-Sófalva
Derzs
Sz.-Udvarhely
Sz.-Udvarhely
Sz.-Udvarhely
Sz.-Udvarhely
Sz.-Keresztur
Sz.-Udvarhely
Gagy
Szt.-Mihály
M.-Zsákod
Sz.-Keresztur
Ábrahámfalva

TÁRCA.

Bús őszi szél süvölt...

Bús őszi szél süvölt a tájon át.
Rideg lakomban csak magam vagyok.
Nem, nem magam, hisz a legjobb barát:
A költészet — ah, még el nem hagyott!
S míg ott künn zúg vadul a fürgeteg,
Legjobb barátom ekkép szól nekem:
Jer, hagyjuk itt most, hagyjuk el lakod —
S villámként, gyors szárnyakra kél velem.

S magasba vágó lelkem úgy röpül!
A csillagok honáig meg sem áll
S tovább, tovább — holott a menny derül:
A csillagmyriad fölébe száll...
Oh, boldog én! a mennyhez ily közel!
Dicső égi világ, köszöntelek:
Első szerelmem szép hazája te!
Ah, annyi év után rád ismerek...

Hajh! egykor e világ még szebb vala
S százszor dicsőbb, miként most az nekem!
Míg a leányka még el nem hagyta
S e tündérhonba együtt jött velem!
Emlékszem én... emlékszem én, amint
Biztatva, oh, nem egyszer mondta el:
„Ne félj, ne félj... remélj, szeress hiven;
Hisz láthatod: a menny minő közel!”

S remélve, bár szerettem én hiven:
A boldog menny örökre zárva lön!...
Szegény, szegény boldogtalan szívem,
Soká — soká, örökre árva löl!...
Első szerelmem szép hazája te!
Ábrándjaiddal hadd köszöntelek...
Míg a leányka még enyém vala:
Örültem én... hajh, most csak könyezek...

Bús őszi szél süvölt a tájon át.
Rideg lakomban csak magam vagyok.
Nem, nem magam, hisz a legjobb barát:
A költészet — ah, még el nem hagyott!
S míg ott künn zúg vadul a fürgeteg,
Lelkem a multba vissza-visszajár:
Elénekelni búcsuzó dalát,
Mint őszi tájról költöző madár...

Biró Pál.

Népdal.

Nem vagyok az, aki voltam,
Nincsen nekem kedvem mostan;
Hejh! ha nekem kedvem volna,
Szemem könybe nem borulna!

Könyvek áztatják arcámat,
Szívemet szorítja bánat;
Majd elfogy a könyv szememből,
De nem a bánat szívemből!

Hejh! szomorú, rideg élet!
Mivel vagyok adós néked?
Hadd rövom le tartozásom:
Hozd el várva-várt halálom!...

Biró Pál.

Az én mestereim.*

(Tóth Ede hátrahagyott kézírataiból.)

Anyám!... Aki szeretett!

Az a zokogás, mely akkor tört ki belőlem,
mikor először hagytam el a szülői házat. Tíz éves voltam!

Az első csalódás, mely akkor ért, mikor az iskola helyett kereskedésbe küldtek.

Az a nyomor, melyet szellemileg s anyagilag éreztem, s éltem át Pesten 17—18 éves koromban.

A munka. — Dolgoztam teljes életemben. Voltam szabó-inas, boltos-inas, levélhordó, pesti kereskedő-segéd; aztán újra tanuló, legátus, supplikáns, színész, szinlaphordó, cédula-ragasztó, titkár, rendező, — és örökké író — titokban.

A „pityergő domb” Sáros-Patak mellett. Mikor 1864. február 8-án ott álltam, kegyetlen fagyasztó szélben; csorgó könyvem pelyhedző bajuszomra hullt s ráfagyott.

Akkor indultam el a nagy világba; igazán nem tudom, hogy hová s miért? — Pénz nélkül, minden nélkül, csak szívem volt tele.

* E hihetetlennek látszó, s mégis való élettrajzi töredéket a „Petőfi-társaság lapja” után közöljük. Szerk.

Br. Schleinitz Vilmos	Vécke
Ugron Gábor	Bethlenfalva
Ugron Gáspár	Bikafalva
Pakot István	A.-Siménfalva
Barabás József id.	H.-Karácsonfalva
Kéusóy Béla	Városfalva
Daraghi Mihály	Sz.-Keresztur
Lázár Márton	Sz.-Keresztur
Ugron Zsigmond	Szt-Mihály
Gálfi Ferenc	Szombatfalva
Veres Verenc	Sz.-Udvarhely
Biró Pál	F.-Boldogfalva
Szálasi János	Korond
Gyarmathy Sándor	Sz.-Udvarhely
Solyosi Károly	Sz.-Udvarhely
György Mózes	Zetelaka
Bedő Sándor	Városfalva
Bodrogi Ferenc gyáros	Sz.-Udvarhely
Gidáli Mihály	Vécke
Ferenci Pál	Patakfalva
Dimény Zsigmond	H.-Szt-Pál
Incefi Dénes	Derzs
Bence Márton	Sz.-Udvarhely
Márton József Ferenc	Zetelaka
Török György	Kadicsfalva
Fark Kristóf	Sz.-Udvarhely
Br. Orbán Ottó	Lengyelfalva
Kedei György	M.-Zsákod
Bartha Miklós	Rugonfalva
Szenkovics János	Sz.-Udvarhely
Szenti János	Sz.-Udvarhely
Mihály Domokos	H.-Almás
Kandó Mózes	Sz.-Udvarhely
Válencsik Ferenc	Sz.-Udvarhely
Sándor Ignác ifj.	Zetelaka
Keszler János	Sz.-Udvarhely
Murvai Sámuel ifj.	Ujszékel
Sebesi Albert	N.-Galambfalva
Sebestyén János ifj.	Zetelaka
Biró András Mihály	Zetelaka
Csep Lajos id.	Sz.-Udvarhely
Szombatfalvi Lajos	Szombatfalva
Sebesi Sámuel	Rugonfalva
Vas Károly	Sz.-Udvarhely
Ugron Lajos	Ábrahámfalva
Koronkai József	Sz.-Udvarhely
Neumann József	Derzs
Drauth Ferenc	Sz.-Udvarhely
Török Pál	Tibód

Osszesen : 106.

Sz.-Udvarhelyt, 1877 október 19-én.

Dr. Török Albert,
alispán.

KÖZMIVELŐDÉS.

A székely-kereszturi tanítóképezde érdekében.

Hogy mennyiben vétetnek tekintetbe a törvény intézkedései a tanügyi dolgokra nézve, szomorú, de való példányképét mutathatjuk be alábbi esetben:

Az 1868. XXXVIII. t.-cikk alapján föllállított a székely-kereszturi m. kir. állami tanítóképezde, melynek II-ik értesítvénye az 1871/2—1875/6 kezdetéig terjedő négy évről sok fontos tudnivalót tartalmaz, egyúttal azonban hivatalosan kimutatja, hogy sok részben a fennálló törvény csaknem holt betűnek maradt.

Igy például mindenekelőtt látjuk abból, hogy a 98. §. által megszabott igazgató-tanács a tanfelügyelő és igazgató-tanáron kívül 5 helyett 6 tagból áll, kik között két gondnok szerepel, anélkül, hogy erről akár a törvény valamit tudna, akár pedig működési körük kitűnnék, azonfelül két póttag van ezek között, és így tulajdonkép csak két rendes tag neveztetett ki, mely visszás helyzeten mindaddig tudunkra segítve nincs.

Látjuk továbbá abból, hogy a képezdének saját épülete és megfelelő helyiségei nincsenek, mint ezt a 91. és 95. §-ok kilátásban helyezték mind a tanítás, mind az élelmezés célszerű berendezése tekintetéből, úgy főleg a házi rend és fegyelem e miatt nem tartható fenn, mely körülményeket az ig. tanács belátván, midőn a város különböző pontjain kibérelt helyiségeknek egészségi, kényelmi és oktatási szempontból célszerűtlenségét kézzelfoghatólag kimutatja, egyúttal az állam általi építkezés szükségét pénzügyileg is ajánlatosnak tünteti föl, midőn e célra 51,000 frt alapot mutat ki, melyből a már megnevezett szép telekre nagyszabású épületet lehetne emeltetni, és ez által a bennlakás, tanítás és fegyelem kívánalmainak megfelelni.

Hasztalan panaszkodik az ig. tanács az ifjuság kihágásairól, melyek javulását csak a bennlakástól várja; hasztalan mutatja ki a házi orvos a többnyire belbetegségek eseteit, melyeknek sikertelen gyógyítását a város tisztatlanságának és a bennlakás hiányának tulajdonítja, mindezen s hasonló jogosult panaszokat az ig. tanács mégis évek óta békésen eltűr, nem mondjuk elhallgat, mert tán csak a közoktatásügyérnek tudomására hozta, hol nem képzhetni miért késnek az intézkedésel, hisz' ha a célt akarják, tessék fölhasználni a

törvény által biztosított eszközöket is, és e részben se a bérháztulajdonosok, báró Gamerra Gusztáv társ gondok, és Jakabházy Zsigmond ig. tan. tag érdekeltsége, se más bárminő tekintetek ne retentsék vissza, kik bizony nem bánják, ha házaikat évtizedeken át a képezde búsas árban kibérli, és azokban tanárok és tanulók egyiránt nyomorognak, de bánja ám a közoktatásügy és nem tűrheti el a kormány az ily ferdeségeket, mely sáfárságáért a nemzet előtt felelős marad.

Csak gyorsan előre tehát a tervezett építkezéssel, ha azt akarják, hogy az itteni tanítóképezde törvényszerű hivatásának valahára minden tekintetben megfeleljen, ezt kívánja a közmiveldés, ezt a székelység érdeke, melyeknek kellő figyelembe vételét első sorban a tanfelügyelőnek, de leginkább a közoktatásügyérnek melegen ajánljuk.

Tanügybarátok.

KÖZGAZDASÁG.

A kertészet köréből.

Novemberi teendők a gyümölcs-, konyha- és díszkertben.

A kertészet nemcsak nyáron, de télen át is nyújt foglalkozást eleget és szüntelen szorgalmat igényel, ha jó eredményt és hasznot óhajtunk. A gazdaembernek is, midőn mezei munkáit már bevégezték tekintheti, még akad a kertjében elég teendője, amit önhasznáért elmulasztani nem volna szabad, különösen a mai kor nehéz körülményei eléggé intenek minden osztályu polgárt, minden csak gondolható jövedelmi forrás célszerű kimerítésére. Bár jutnánk oda, hogy minden gazdaember meggyőződne, miszerint kertjét első rangu jövedelmi forrássá alakíthatja, még pedig kevés fáradsággal, semmi kiadással és azon kívül, hogy ezért mezei teendőit el kellene hanyagolnia.

Legyen szabad e sorok által elmondani, mi célszerűt végezhetünk novemberben a kertben?

A gyümölcsösben alkalmas időjárásakor a fákat meg kell takarítani, minden száraz és beteg ágat el kell távolítani, de nem törve, hanem közel a törzsön lefűrészelve és a sebet egy kis tapaszszal bevonva.

A vén alma- és körtefák törzseit be kell meszelni, mi által azt érjük el, hogy két héttel később a felrepedt kérget egy kemény fa- vagy vaseszközzel levakarhatjuk. Célunkhoz

nő, de az életkedv fogy, fogy . . . s virága: a halál!

Egy vén koldus, akivel együtt lakmároztam! Utaztam inség s nyomor között, a balszerencse egy utszéli félig elpusztult korcsmába kényszerített, hol egy szegény zsidó korcsmáros heted magával tengett — a semmin! s vendégei mi voltunk: egy vén koldus, és én! — Három krajcár volt összes vagyonom. — Leültem a hosszú asztal alsó végére, — a felsőnél vendégtársam iddógált egy meszely borocskát, s falatozni készült, — én egy pohár pálinkát kértem két krajcárért. — Néma hallgatásban telt el egy jó idő, míg végre a vendégtárs megszólalt: „Mi baja az urnak?”

Semmi! válaszoltam röviden.

„Nagyon szomorkodik!”

Nem én!

„Ha nem veszi roszt néven, — látom, hogy magam fajta szegény, — győjjék, egye meg ezt a kis szalonnát; van ám kenyér elég!”

Köszönöm!

„Soh' se köszönje, én összekoldultam, egye meg az ur!”

És a szalonnát nem kellett megszólni; könyeimtől keserű lett nagyon!

Egy vén ember, aki sir, ha nem lát, — szid és átkoz, ha előtte vagyok! . . . Egy apa, aki szeret és gyűlöl, mert én vagyok legroszabb gyermeke!

A karácsony-éjszaka, melyet a Szatmár és Máté-Szalka közötti uton egyedül, kutyák s farkasok társaságában töltöttem.

Nem ettek meg, — megéreztek, hogy éheesebb vagyok náluk!

Soha annál borzasztóbb éjszakát!

Azon zsidó irtalmas szive, aki bőrig ázott ruhámat levetteté velem, padlásán heverő záloggubát adott meztelen testemre s lefektetett a tolonc priescsére, dolgoztatott velem másfél napig, peres iratainak másoltatásán, — adott reggel, délben egy porció pálinkát, s mellé egy-egy penészes zsemle, s ráadásul kikérgetett, mint egy csavargót.

Az voltam; mert senki sem ismert s ha tán tulajdon apámat kérdik, rám bizonyít ő is!

Ezt a zsidót hat év múlva egy gőzhajón megvendégeltem, s mikor kisütöttem előtte, hogy ki vagyok, és miért teszem, — olyan dicső önérettel veregette a vállamat, mondván: „Tudtam én akkor is, hogy van az urnak esze!”

Egy halott, akit nem láttam, aki az én nevémmel halt meg; — akit áldva említek örökké; úgy hívják, hogy: anyám! . . . Soha jobb anyát nem hordott a föld!

Egy kalvinista pap, aki nyomorom tetőfokán hajlékának utolsó zugát is megtagadta tőlem! . . . Magamban megbocsátottam neki régen!

Egy másik kalvinista pap nyomban reá, aki egy karéjka kenyerezt adott az éhezőknek.

Ennek káplánja, ki utolsó 20 krajcárját nekem adta, és kért, hogy ne vegyem alamizsnaképen, hanem kölcsön!

13 krajcár, melyet a kemény zápor mosott fel Kis-Vác homokos utcáján, s mely az öngyilkosságtól mentett meg engemet.

Ekkor fogadta vissza lelkem magába a megtagadt istent!

Az a koldus cigányasszony, kit gyermekével megvendégeltem a talált 13 krajcárból, s azt mondta, hogy: „fizesse meg az isten!”

A hit magában semmi, pusztá fogalom; az üldözöttnek mindene.

Egy asszony, kire ifjukorom első ábrándos szerelmét pazarlám. — Szerettem, mint mindenki szeret 20 éves korában — szépen, nemesen, míg végre kiábrándított ő maga.

És mégis első szerelmem a rútra is fényt kíván önteni s bár mennyire tudja, hogy érdemtelen reá, szivemben van egy titkos ér, mely megbocsátja gonosz játékaikat!

Egy érzés, mely a szerelem paradicsomát pokollá tette: a gyanus.

Egy vád, melynek nincs neve, — melyet megbocsátani nem lehet; csak feledni!

Az a velőt hasgató kín, mely a becsületbe markol a becstelenség körmével, amely kín, ha rögtön cselekszik, csak ölni képes; ha pedig türelmi, a szivbe a halál magját veti, mely csirázik,

képezt nemcsak hogy a fát rosz és száraz kergétől megmentjük, hanem a számtalan kártékony rovarokat is, melyek részint téli álomra a repedések közé elszállásolták magukat, részint pedig tojásaikat ezrével odarakták, hogy azok kikeletkor prédáló műveiket megkezdhessék, elpusztítottak tekinthetjük.

Nem állítom, hogy egy része a levakart rovaroknak, de még inkább a tojások a földön is, hótakaró alatt nem bírnak ki a telet, de midőn a fát lekaptuk, nyomban követnek jó, de fájdalom! igen roszul becsült és ismert segítők — a kis madarak, melyek éles szemekkel még a legparányibb tojást is fel tudják fedezni és emészteni, amihez, ha mi a fát nem takarítjuk, a kéreg alá nem juthatnának. Bárki megkísértse, öröme fog szolgálni meggyőződése, a fennemlített módon takarítson le egy fát, néhány perc múlva nyüzsgöni fog alatta a pinty és a cinkék számos válfaja. Tehát a takarítást elmulasztani nem szabad.

Fákat kell ültetni. Alma- és körtevadoncot az Udvarhely megye sok erdőségeiben bőven találhatni. Csekély dolog egy-két napot a kiásásra áldozni, egy pár százat beiskolázni és ezeket tavasszal nemes fajtákkal beoltani. Vegyük például: 200 vadoncot kiásni kerüljön három napszamba, ezeknek az iskolában a föld előkészítése és beültetése $1\frac{1}{2}$ nap, tehát $4\frac{1}{2}$ nap alatt 200 vadoncot be lehet ültetni; tavasszal a nemesítésre három napot számítva (szakember egy nap alatt elvégzi), erédjen meg fele, így is $7\frac{1}{2}$ napszámmal 100 oltvány lesz; egy napszámot 40 krba számítva, a legroszabb esetben egy oltvány mégis csak három krajcárba kerülne.

Tíz éven tul van 100 db termőfa, átlagosan ne adjon egy fa többet 4 vékánál (holott néha 40 vékát ad), ez már 400 véka, vékáját 40 krba számítva, teszen 160 frtot, és mind ehez egy fél hold föld, kevés munka és figyelem, meg béketűrés szükségeltetik; ezek után, ugyszólva, minden öszön a levegőből szedhetjük a pénzt, mert amennyi munkát igényel a gyümölcsfa, ezt ekkor is fizeti a talaj, füve vagy szénája által.

De még célszerűbb a fatenyésztés, ha minden a haladást pártoló gazda a vadgyümölcs magyát elhinti, hogy vadoncait készen találhassa kertjében.

A szilva is eléggé fizet, és minthogy ezekkel Udvarhely megye ugyszólván bővelkedik, az idén már terménye a világ piacára eljutott; ez pedig nagy szó. Biztosíthatok mindenkit, ha már egyszer a kezdet megvolt, ami rendszeren nehézségekkel jár, jövőre a szilvatermés értékesítésének útja-módja meg van alapítva. Ez egy ujjmutatás a gyümölcstermesztésre, melegen ajánlhatom mindenkinek a gyümölcstermesztés gyakorlását, különösen azon visszás elvnek: „minek ültessek?“, „ugy se érem meg termését“ — egészen mellőzését; hiszen minden jó családapát megnyugtat azon édes öntudat, ha utódait jó módban hagyja.

November elég alkalmat nyújt, kedvező időjárásakor a konyhakertben való működésre is. Tavaszkor a teendők ugy is halmozva érkeznek, sokszor nem tudhatni, melyiket kellene előbb végzeni; célszerű, amit lehet, öszszel végzeni.

A murkot, petrezselymet mélyen felásott és jól megmunkált földbe el kell vetni. Ez nemcsak hogy jó öszszel is, de még sokkal jobb, mintha tavasszal történik; továbbá el kell vetni a lobodát (spénót), salátát, pozdort (téli spárga). Veresszöllöt, egrest, epret, málnát most kell ültetni; az apró hagymát el kell ültetni, 20—25 nappal előbb lesz kifejlett hagyma, mintha ez tavasszal történik; ez már — de különösen azokra nézve, kik azt elárúsítják — nyeremény! A spárga-ágyásnak e hó folytán jó, új, nyers trágya-takarót kell készíteni, mit azonban tavasszal, mihelyt a hó elment, le kell gereblyélni, másképen a spárga keserű leend.

Továbbá jó még minden veteményes táblát felásni (ugarolni) és ekkor tavasszal jó porhanyó

lesz a föld, azonkívül a munkája is tavasszal csak egy harmada.

A diszkertben a már silányan nyíló öregebb élvelő virágbokrok, u. m.: tulipán, lychnis (égő szerelem), jácint, nőzirom, gypsophila, császárkorona, paeonia (basa- vagy pünkösti rózsza), liliom, nárcisz, phlox s. a. t. kiveendők, ezeknek hagymái, illetőleg gyökerei elosztandók és trágyázott földbe újból elültetendők; új erővel fognak nőni, nyilni tavasszal, meg nyáron, szem- és kedélyre egyformán jó hatással fognak lenni szinpompájuk által.

A diszcserejéket ki kell takarítani, a vénebb, beteg és száraz ágakat ki kell vágni, üres helyeket be kell ültetni. A nemesített rózsákat télire be kell takarni; a centifolia fajták, a földre lehuzva, kevés földet rájuk hányván és leköve, kitelelnek; azonban a thea-, bourbon- és noisette-rózsákat jobban kell fedni, ezeket jó móddal, falevéllal, vagy ennek hiányában apró szalmával vastagon kell betakarítani; szintugy a hónapos rózsákat is, mert nem türik a fagyot. A mezőről, erdőről vadrózsát kell ásatni, a tövét mohába burkolva elültetni, jövő nyárára jó alanyokat nyujtanak az oly sok válfajokban létező szép és nemes rózsák szemzésére. Aki a delphiniumokat (szarkaláb), anthirrhiniumokat (oroszlányszáj), belliseket, sillénákat, rezedákat tavasszal teljes pompájában akarja birni, az vesse el ezek magvait novemberben, ez a legalkalmasabb ideje; mivel ezen fajták mentől előbb csirázhatnak tavasszal, mentől előbb nyilhatnak, annál tökéletesebbek és szebbek lesznek.

Hönig.

IRODALOM.

Mégjelentek:

1. Századok. A magyar történelmi társulat közlönye. VIII-ik vagy októberi füzet 1877. Szerkeszti Szilágyi Sándor, egyesületi titkár. Budapest.

Tartalma: I. Az ipar történelmi fejlődése Magyarországon. Elnöki megnyitó beszéd, Ipolyi Arnoldtól. II. Eszterházy Bálint emlékiratairól, gróf Széchén Antaltól. III. Elnöki beszéd a társulat zárülésén. Thaly Kálmántól. IV. Jelentés a társulat pozsonyi kirándulásáról, Deák Farkastól. V. A társulat kirándulásának története, Szilágyi Sándortól.

A magyar nemzetnek létért való küzdelmében minden bizonnal legerősebb fegyvere ezer éves történelme. S amely társulat e téren működik: a nemzet figyelmére méltó. Sajnos, hogy a társulat idején a következő tagok vannak följegyezve: 1. Daniel Gábor. 2. Gróf Haller János. 3. Nagy Lajos. 4. Szakács Mózes. 5. Székely-udvarhelyi reáltanoda.

Tájékozásul közöljük még a következő sorokat:

„A Történelmi Társulatnak mind alapító, mind évdijas tagjai a „Századokat“ tagdíjilletmény fejében a „Névkönyv“-vel együtt kapják. A Történelmi Társulatnak tagjává (100 frt alapítvánnyal egyszer mindenkorra, vagy 5 frt évi tagdíjilletéssel) minden a történelmet kedvelő honfi és honleány lehet, ki eziránti szándékát Horváth Mihály elnöknek (3 pipa-utca, saját ház), Szilágyi Sándor titkárnál (Budavár, Uri-utca 22. sz.), Baltház Béla pénztárnoknál (Fő-ut 9. sz.), Tettey és társa társulati könyvtárusnál vagy Knoll Károly akadémiai könyvtárusnál kijelenti. Megjegyzendő, hogy a társulati tagok kötelezettsége 3 évre terjed, de azután is fennmarad az, ha csak kilépését a társulattól külön lemondással nem jelenti a titkárnak vagy pénztárnoknak. Azok számára, kik nem ezen kötelezettségek mellett akarják a „Századokat“ megszerezni, külön előfizetés nyitnak évi 6 frt lefizetése mellett, mely összeg a társulati pénztárnokhoz vagy könyvtárushoz küldendő be.“

2. A magyar protestáns egyházi és iskolai figyelmező. VIII-ik évfolyam, 10-ik vagy októberi füzet 1877. Kiadó-szerkesztő Révész Imre. Debrecen. Egy évfolyam ára négy forint.

Tartalma: I. Az atomokról, Pápay Imrétől. II. Igazgatói jelentés a máramarosszigeti helvét hitvallású lyceum állásáról 1876/7 évben, Szilágyi Istvántól. III. Szoboszlai Pap István véleménye a zsinattartásról, Révész Imrétől. IV. Egyháztörténelmi tárca. V. Egyházi és iskolai krónika. VI. Rövid irodalmi szemle és könyvészet.

Tartalmas cikkei eléggé ajánlják.

3. A közelebbi számunkban fölemlített *Eötvös-naplár* tartalma a naptári részen kívül következő:

Báró Eötvös József emlékezete (arcképpel), Zichy Antaltól. Bésán József (arcképpel), Szász Károlytól. Költemény Sz...i Gyulához, Pósa Lajostól. Zichy Antal (arcképpel), y. r.-tól. Tisza Kálmánné (arcképpel), y. y.-tól. Egy nap egy instruktur életéből, Pákh Alberttől. A paedagogia utközben, Lederer Á.-tól. Az országos kiseddévóképezde (képpel), y.—y.-tól. A korvinák (Tahir bey arcképpel). Adatok népoktatásügyünk legújabb történetéből. Továbbá: Paedagogiai szemle az 1876/7-ki évről. Adomák, Györfy Ivántól. Hasznos tudnivalók. A vakok intézete. A siket-némák intézete. Az orsz. rabbi-képző intézet. A Széchényi-Kollonits-alapítvány. Az ipar s az egészségügyi törvénynek a népoktatásügyre vonatkozó szakaszai. A tanítóképezdek jegyzéke. Az önkéntesi vizsga letételére vonatkozó szabályok. A „Cimtar“-ban: a vallás- és közoktatásügyi miniszterium tisztikara, a népnevelési tanfelügyelőségek és egyházi hatóságok névjegyzéke. Kivonat az Eötvös-alap közp. gyűjtőbizottság titkárainak az alap állásáról és a gyűjtőbizottságnak 1876 június 5-től f. 1877 május 20-ig tartó működéséről szóló évi jelentéséből, az Eötvös-alap jövedelmét gyarapító könyvkiadványok jegyzéke. Az Eötvös-alap szabályzatai, számadása az összes tagok névjegyzékével 1875 május 17-től 1877 szeptember 1-ig.

Az Eötvös-alap javára kiadja a központi bizottság. Szerkesztik György Aladár és Komjáthy György. Első évfolyam. Budapest. Franklin-társulat bízománya. Ára 60 kr.

Ismételve ajánljuk tanítóársaink figyelmébe.

Z.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Király ő felsége nov. 8-án Budán a királyi palotában ismét kihallgatásokat fog adni.

* Fejedelmi adomány. A magyar kisbirtokosok országos földhitelegyesületét létesítő bizottság, mint annak idején jelentve volt, az általa célbavett nagy horderejű intézmény létesítése érdekében szükséges mozgalom megindítása előtt, az ügy minél nagyobb sikere kedvéért, küldöttségileg járult f. évi július 5-én király ő Felsége elé, hogy erkölcsi s anyagi támogatását kérje ki az egyesület részére. A Felség már a küldöttség elfogadása alkalmával hangsúlyozta, hogy a kisbirtokosok hitelügyét szíven hordja és ez osztály hitelviszonyainak rendezésére szolgáló földhitelegyesületet a maga részéről is támogatni kész; most pedig egy királyi kéziratban, mely a pénzügyminiszter utján közelebb a létesítő bizottság tudomására hozott, kijelentette, hogy magánpénztárából 10,000 forintnyi összeggel járul az egyesület életbe léptetésének előmozdításához, mely összeget teljesen kamatmentesen és visszafizetés kötelezettsége nélkül élvezheti az egyesület. Egyidejűleg kimondá, miszerint az egyesület elnökét és alelnökeit ez állásukban az egyesület alapszabályai tervezete értelmében, mindenkor a koronázott magyar király erősíteni meg. A király ezen legmagasb elhatározása, mely a kérdéses hitelintézménynek megalkotását oly nagy mértékben elősegíti s annak kétség nélkül oly nagy erkölcsi horderejt kölcsönöz, az első eset monarchiánkban arra nézve, hogy maga a fejedelem járul pénz- s hitelintézmény létesítéséhez. Maga az összeg, tekintve, hogy a gyűjtendő alapítványok összegéből egyszer mindenkorra csak tíz százalék fizetendő készpénzben, 100,000

frtnyi alapítványi tőkének felel meg, sőt még ennél is nagyobb értéket képvisel az egyesületre nézve, amennyiben teljesen kamatmentes és vissza nem térítendő. Ezen fejedelmi tény által a király a magyar kisbirtokosok hitelügye rendezése iránti jó akaratának tényleges pénzbeli hozzájárulása s az egyesület kormányzatóra való befolyásának biztosítása által adott kifejezést. Most már csupán a társadalmi támogatás mérvétől függ, hogy a Felső által nemcsak létrehozni kívánt, hanem állandó védszárnyai alá is vett nagy hitelszervezeti mű a hazai nagyszámú, életrevaló, de hitel dolgában támogatásra szorult kisbirtokos-osztály számára mielőbb a kellő számú alapítványok tétele által tényleg létrejöhessen. P. N.

— **Kormányunk** még mind küzködik a kiegyezés kérdésével. Valóságos sisyphusi munka.

* **Rendkívüli örömhír.** A közoktatási miniszter — mint a „P. N.” írja — nemsokára tervezetet fog az országgyűlés elé terjeszteni az iparos-szakoktatás rendezése tárgyában. A képviselőház pénzügyi bizottságának indítványára ugyanis a múlt évben elhatározta volt a képviselőház, hogy az összes iparos-szakoktatás tervszerű rendezése iránt a közoktatási miniszter javaslatot terjesztszen be az 1878-ik évi budget tárgyalásakor. E meghagyáshoz képest a miniszter szakfelelősökkel álló bizottságot küldött ki, mely hosszas tanácskozások után az iparoktatás rendezésére nézve kimerítő véleményes jelentést dolgozott ki, melynek alapján a miniszter az országgyűlés elé terjesztendő tervezetet elkészíté. E tervezet szerint az iparosok oktatása két fokon volna megindítandó. Az iparoktatás alsó fokán minden oly városban, hol iparosok lagnak, nagyobb részben az illető városok erején — egyes városokban némi államsegély mellett is — az iparos tanulóik számára iskolák, u. n. mesterinas-iskolák állíttatnának fel. Az ipartanítás második fokán pedig egyelőre Budapesten állíttatnék fel egy középfokú ipartanoda, melyben az építészek, gépészek s vegyműparral foglalkozók közül oly egyének oktatására nyújtatnék alkalom, kik az ipar megnevezett irányában munkavezetőkké, s általában önállóan s öntudatosan munkálkodó iparosokká képeztetnének ki.

— **Háboruhírek.** Október 24-ére viradólag és 24-én nappal is erős ágyuzás volt Plevna ellen, de roham nélkül. Ugyan e napon támadtak a muszkák Rasgradnál és a plevna-sophiai utvonalon Gorni-Dubnik-Telisznél. Rasgradnál a törökök visszaverték, sőt elesett Leuchtenberg herceg is egy golyó által homlokban találva, de a plevna-sophiai uton a törökök vesztek 10 óra hosszat tartott hősi ellentállás után is. — Ázsiában mindkét fél összeszedte csapatait s ismét ütköztetkezésre készülnek. — A Plevna elleni rohamtámadás állítólag nov. 1-ére volt tervezve. — Szerbia hallgat.

* **A kazánliki zsidó menekültek,** kiket tudvalevőleg a bolgárok tettek földönfutókká, most a déli vasuton Triesztbe szállíttatnak. Utközben Nagykanizsán megpihentek. Ott időzésükről a nagykanizsai „Zala” c. lap ezeket írja:

„A bécsi „alliance izraelite” értesítette Kanizsa város izr. hitközségét, hogy a kazánliki menekültek, számban 327-en, férfiak, nők és gyermekek, hétfőn délben (okt. 22.) érkeznek Kanizsára, Triesztbe menendők, hogy onnan hajón Konstantinápolyba mehessenek. Arról is értesült a hitközség, hogy a menekültek szerdán délig fognak Kanizsán tartózkodni. A kanizsai izraelita hitközség bőkezűen vendégelte meg őket; a menekültek érkezése idejében az iskolaház legnagyobb termében 327 személyre van terítve, az udvaron meleg ételt főznek, húst, levest és rizskását, más termekben ágyakat készítenek, hogy elcsigázott, fáradt tagjaikat kipihenhessék e valóban nyomorultak, a jótékonyság érzete pedig már ez órában is a legmegindítóbb tényekben nyilatkozik minden-

felől. Láttuk őket az üldözötteket. A kiállott szenvedések arcukba vésődtek, a bú redői, melyeket e részben intelligens arcokon, melyek némelyike igazán szépnek is nevezhető, látunk, mind megannyi vád a nyomorultak ellen, kik kivételképpen emberiségükből, ártatlanok leoldozásával, szegény nők megbecstelenítésével, rablás és fosztogatással üdvözlik azon szabadság hajnalát, melyet zsarnok fejedelem nekik ígért. Az isten keze nehezedjék a nyomorultakra. 75-re rug a szegény gyermekek száma 3 hónapostól egész 10 évesig, kiknek némelyike a kiállott fáradozástól egészen elcsigázva, részvétlenül tekint a látogatók nagy seregére. Szívszakgató ezen szegényeknek látása, kiknek egyik része még nem is ismeri a nyomort, a melybe fajtalan nép taszította, másika pedig csak a meg nem szokott nélkülözés folytán érzi, hogy megváltozott sorsa. A férfiak száma 86. Ezek között vannak műveltek is, kik Bulgáriában jó napokat láttak; vagyonos, gazdag emberek, tisztességes állásban. Hisz akartak ők is menni, mikor a törökök elhagyták a várost, csak hogy az ép oly gyáva, mint vérengzésében kegyetlen bolgárok biztatgatták: csak maradjanak, nem lesz bántódásuk. No hiszen nem is lett, meztelen életüket is csak (majdnem hihetetlen) az orosz sereg egyik csapatjának köszönhetik, kik az üldözők dühe elől megmentették őket. Így beszéli ezt egy érdekes arcu zömök, fiatal ember, ki francia és spanyol nyelven beszél, s egy gazdag háznál könyvvivő volt. A többiek leányok és asszonyok 10 évtől egész 70—80 évig. Az öregebbek nem nevezhetők szépeknek, de a lányok közül természet és arca nézve szépek vannak. Ott guggolnak most az izr. iskola kézimunka termeiben, csekély podgyászon, vigyázva az apró gyermekekre, kik közt egy halálos beteg fekszik, fel-felnyitva majdnem megtörtött szemcséit, halvány arca pedig kint és szenvedést árul el. Némelyek kint sétálnak az udvarban, vagy járkálnak az utcán. A nők öltönye bizony általában nagyon szegényes és rongyos; a férfiak között vannak olyanok, ilyen az előbb említett is, kik tisztességes külsejűek. Tengernyi nép várta őket, úgy az indóháznál, mint az iskola előtt, hol egész délután hullámszik fel s alá a nép, az udvar is tele van résztvevő emberek százával, az udvaron kis asztal mellett a hitk. előjáróság két tagja ül, kik könyöradományokat gyűjtenek az annyira sujtottak számára.

* **A Kazánliki és környékéből elmenekült izraeliták** segélyezésére a pesti izr. hitközség, mihelyt tudomására jutott, hogy azok Mohácson át Triesztre és innen tovább utaznak, azonnal 500 frtot küldött a mohácsi izr. hitközség előjáróságának. Ezenkívül a fentemlített hitközség már előbb is 1600 frtnyi összeget küldött a párisi Alliance izraelite Universellenek a bolgárországi zsidók számára, ahová még további küldemények is kilátásba vannak véve.

* **A Petőfi-szobor nagy bizottsága** — írja a „P. N.” — október 25-én délután 3 órakor Tóth Kálmán elnökle alatt Huszár Adolf szobrász városligeti műtermében ülést tartott, melyen számos bizottsági tag jelent meg, kellő érdeklődést tanusítva e fontos és nemes ügy iránt. Ott láttuk Pulszky Ferencet, Szász Károlyt, Ráth Györgyöt, Wéber és Schulek építész urakat, Greguss Ágostot, Keleti Gusztávot, Than Mórt, báró Liphay Bélát, Lévy Henriket, Degré Alajost, György Aladárt, Orlay-Petrich Somát és több hírlap képviselőjét. A kiküldött szakértő szűkebb bizottság elnöke, Keleti G. ur jelentését felolvastván, élénk eszmecsere indult meg az ajánlott, úgy a szobrászművész által szintén kiállított több szobortervezet fölött. A bizottság egy része b. Liphay felszólalására Petőfit nyugodtabb magatartással kívánta előtűntetni, mint a bemutatott szoborminták; a többség azonban Pulszky és Tóth K. fejtegetései után Petőfi, mint költő ábrázolásában nemcsak megengedhető, de sőt elengedhetlen és jellemzőnek

tartja, hogy ő a lelkesedés és lelkesítés eszméjét is kifejezze. Ennek felel meg azon szoborminta, mely az Izsó Miklós conceptióját vévén alapul: Petőfit magasra emelt jobb kézzel ábrázolja. A nagyobb bizottság tehát határozatul kimondotta, hogy a szobrász ezen mintát igyekezzék tovább fejlesztve kidolgozni s fölkérte a szűkebb bizottságot, hogy ezen irányban Huszár A. urral tovább is érintkezésben maradjon. A szűkebb bizottság kiegészítésére újabb tagokul Pulszky Ferenc és Ráth György urak kértettek fel, kik e tisztséget készséggel elfogadták. Az ülés jegyzője Reményi Károly volt.

* **Lelkészerkezetlet Gyömrőn.** A pesti reform. egyházmegye lelkészi karának számos tagja, valamint a pesti theologiai tanárok közül is többen — mint a „Prot. egyh. és isk. lap” írja — okt. 24-én lelkészerkezetletté gyűltek össze Gyömrőre, hol a délelőtti órákban az e-megyei lelkészi könyvtár alapszabályait megállapították, több egyházi gyakorlati kérdés felett eszméket cseréltek; majd a délutáni órákat Szilágyi Benő lelkész ur vendégszerető házában kedélyes társalgás között töltötték el.

— **A marhavész Háromszéken** terjedőben. Hír szerint az Oláhországból került ragályos csordát már az utolsó darabig lebunkózták, agyonlőtték, de már Sepsiszentgyörgyön egyes gazdáknál is kezdett a vész mutatkozni, s e miatt a közlekedés oly szigorú ellenőrzés alá került, hogy az ellenőrző katonaság az engedetlenkedőkkel szemben fegyverhasználatra is van utasítva.

— **Megyének kebelében** a megyei képviselőválasztások okt. 29-én történtek. Udvarhely a következő négy tagot választotta: Kovács János ügyvéd, Vorsatz Antal, Daróci János és ifj. Kaszay F. József.

— **Halottak estjén** szépen ki volt világítva a helybeli róm. kath. temető. Fénytengerben uszott a sírok házája. A kegyeletos megemlékezés nemestítő hatása kétségtelen. Emlékezet világát égetem...

— **Dálya és Sándorfalva reformált egyházközségek** a napokban választották meg énekvezetőit. Dályai tanító lett Teleki Mózes volt bukaresti tanító, Sándorfalva pedig Bálint András volt mátsfalvi tanítót választotta.

— **Piacunkon** igen gyönyörűn a rancskörte jelent meg. Termesztőjét nem sikerült megtudnunk, de azt merjük állítani, hogy a budapesti piacon is megállaná helyét.

— **Dobó kis falucskánk** szépen halad a költélverésben. Mult kedden 10—12 egyén hozott piacunkra egy-egy köteg istrangot. Dologhoz értők nagyon dicsérték.

— **Celler- és petrezselyemmel** eddig piacunkat a nyáradmenti murokország látta el. A közelebbi kedden már bethlenfalvi és farcádi efféle vetemény is kezdett szerepelni. Tehát be van bizonyítva, hogy a fennebbi két vetemény földünk talajában is megterem. Csak előre!

— **Gyarmathy Ferenc** helybeli ügyvéd megvette a napokban 26 ezer frton a gróf Bethlen Sándor-féle h.-szentpálii birtokot.

Piaci árak.

Az árucikk neve és mértéke	Udvarhely		Keresztur		Parajd
	okt. 30.	okt. 27.	okt. 30.	okt. 27.	okt. 30.
	frt	kr	frt	kr	frt
Tisztabuza	9	50	8	50	..
Elegybuza	7	25	7	—	..
Rozs	7	—	7	—	..
Zab	2	75	2	50	..
Törökbuza	6	50	5	50	..
Pityóka	1	65	2	—	..
Egy szekér fa	1	80	—	80	..
Marhalus	—	24	—	24	..
Sertésbús	—	44	—	40	..
Juhhus	—	16	—	24	..
Szalonna	—	80	—	48	..
Turó	—	72	—	32	..
Hájszir egy liter	—	84	1	10	..

Szerkesztői izenetek.

L. Gy.-nak. Budapest. Jövő számunkban.
E.-nek. Legnagyobb készségünk dacára sem lehet.

Kiadó-tulajdonos és felelős szerkesztő: **Szakács Mózes.**